EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 8.7.2009
KOM(2009) 329 lõplik

ROHELINE RAAMAT

Õppega seotud liikuvuse edendamine noorte seas

ET ET

ROHELINE RAAMAT

Õppega seotud liikuvuse edendamine noorte seas

SISSEJUHATUS

Õppega seotud liikuvuse kasvav tähtsus

Õppega seotud liikuvus, st riikidevaheline liikuvus eesmärgiga omandada uusi oskusi on üks põhivahendeid, mille abil saavad inimesed, eeskätt noored, parandada tööleidmise võimalusi ja edendada oma isiklikku arengut[1]. Uuringud kinnitavad, et õppega seotud liikuvus rikastab inimkapitali, sest õppurid omandavad uusi teadmisi, täiendavad keelteoskust ja kultuuridevahelise kommunikatsiooni oskust. Ka tööandjad tunnistavad ja väärtustavad liikuvusest saadavat kasu[2]. Need eurooplased, kes on noorena välismaal õppinud, kasutavad tõenäoliselt ka hiljem tööalase liikuvuse pakutavaid võimalusi. Õppega seotud liikuvus on aidanud muuta haridus- ja koolitussüsteemid ning -asutused euroopalikumaks ja rahvusvahelisemaks, kergemini juurdepääsetavamaks ja tõhusamaks[3]. Õppurite liikuvus tugevdab ka Euroopa konkurentsivõimet, aidates ehitada teadmistepõhist ühiskonda ning saavutada seeläbi Lissaboni majanduskasvu ja tööhõive strateegias seatud eesmärke.

Praeguse ülemaailmse majanduskriisi kontekstis on komisjon rõhutanud tungivat vajadust investeerida haridusse ja koolitusse. Ehkki võib tekkida kiusatus suunata vahendid mujale, tuleb just majandusraskuste perioodil jätkata investeerimist teadmiste ja oskuste edendamiseks[4]. Seetõttu peab õppega seotud liikuvus olema osa uuendatud strateegiast, mille eesmärk on arendada Euroopas teadmisi ja oskusi, et suurendada siinset innovatiivsust ja konkurentsivõimet rahvusvahelisel tasandil. See aitaks võidelda paradoksaalse liikumatusega, mis põhjustab seda, et isegi praegusel sügaval kriisiajal leidub teatavates riikides ja sektorites töökohti, mida ei õnnestu täita vastava kvalifikatsiooniga töötajate puudumise tõttu.

Õppega seotud liikuvusel on veel positiivseid külgi. See aitab võidelda majanduskriisi aegadel lahvatavate isoleerituse, protektsionismi ja ksenofoobia puhangutega. Samuti aitab see

---

1 Käesolev roheline raamat ei käsitle liikuvust tööturul, vaid keskendub õppega seotud liikuvusele.

2 Nt ühe uuringu tulemuste kohaselt on 54 % endistest Erasmuse üliõpilastest seisukohal, et välismaal viibimine tuli neile kasuks esimese töökoha leidmisel. Friedhelm Maiworm ja Ulrich Teichler: *Study Abroad and Early Career*: *Experiences of Former Erasmus Students*, 2004; Erasmuse üliõpilasvõrgustiku iga-aastased ülevaated; ühenduse programmide Socrates II, Leonardo da Vinci II ja e-Õpe lõpphindamine; *Analysis of the Effects of Leonardo da Vinci Mobility Measures on Young Trainees, Employees and the influence of socio-economic factors*, 2007.

3 Kõrgharidussektoris on õppega seotud liikuvusest saadavat süstemaatilist kasu näidanud uuring „The impact of Erasmus on European higher education: quality, openness and internationalisation", detsember 2008, http://ec.europa.eu/education/erasmus/doc/publ/impact08.pdf
Vt ka programmi Erasmus Mundus vahehindamine, mille teostas Centre for Strategy and Evaluation Services (CSES), juuni 2007, http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/doc/evalreport_en.pdf
Teadusuuringute valdkonnas aitavad nn Marie Curie meetmed suurendada teadlaste liikuvust mitte üksnes Euroopas, vaid üle maailma.

4 Euroopa majanduse elavdamise kava, 26.11.2008, KOM(2008) 800 (lõplik), lk 15.

süvendada Euroopa identiteeti ja kodanikutunnet noorte seas. Õppurite liikuvus aitab samas ringelda teadmistel, mis on tulevase teadmistepõhise Euroopa nurgakiviks.

Õppega seotud liikuvus on praegu pigem erandjuhtum, kuid see võimalus peaks saama osaks eurooplaste igapäevaelust ja olema avatud kõigile Euroopa noortele. See aitab olulisel määral kindlustada Euroopa Liidu konkurentsivõimet ja ühtekuuluvust tulevikus.

Miks just roheline raamat?

Õppega seotud liikuvus ja selle suurenev roll Euroopa strateegiates haridustaseme ja kutseoskuste täiustamiseks on olnud viimastel aastatel arutelude keskmes. Programmi Eramus 20. aastapäev 2007. aastal käivitas rea debatte, mille käigus rõhutati kõrgharidusalase liikuvuse positiivset mõju ja vajadust laiendada liikuvust ka teistesse valdkondadesse. Nõukogu jõudis järeldusele, et liikuvus – eriti kõrghariduse valdkonnas – tuleb seada üheks prioriteediks[5]. Euroopa Komisjon rõhutas 2007. aasta detsembris koostatud Lissaboni strateegia aruandes, et Erasmus-tüüpi liikuvus peab saama ülikoolihariduse loomulikuks osaks[6].

Jaanuaris 2008 moodustas Euroopa Komisjon kõrgetasemelise ekspertkogu, et uurida võimalusi laiendada liikuvust ülikoolisektorist väljapoole, noorte hulgas üldiselt. Eksperdid avaldasid juunis 2008 aruande, milles rõhutatakse, et noorte eurooplaste liikuvus õppetööga seotud eesmärkidel peab kujunema reegliks, mitte erandiks[7]. Juulis 2008 kinnitas komisjon oma teatises „Uus sotsiaalmeetmete kava: võimalused, juurdepääs ja solidaarsus 21. sajandi Euroopas"[8], et ta kavatseb luua „viienda vabaduse", kõrvaldades teadmiste vaba liikumise tõkked ja edendades teatud rühmade liikuvust, nagu noored. Viimases valdkonnas kavandas komisjon 2009. aastaks rohelist raamatut.

Nõukogu märkis 2008. aasta novembris esitatud järeldustes, et „kõigil noortel peaks olema võimalus osaleda kas oma õpingute või koolituse ajal, tööpraktika vormis või vabatahtlike tegevuste kontekstis mingis liikuvuse vormis". Nõukogu kutsus liikmesriike ja eriti Euroopa Komisjoni arendama selles kontekstis edasi kõigi noorte liikuvuse põhimõtet[9].

Ka Bologna protsessis osalevate riikide kõrgharidusküsimuste eest vastutavate ministrite poolt 29. aprillil 2009 vastuvõetud Leuveni teatises on sätestatud, et 2020. aastaks peab vähemalt 20 % Euroopa kõrgharidusruumis hariduse omandanud õppuritest olema viibinud seoses õpingute või koolitusega välismaal[10].

Tööhõivet käsitlevas komisjoni teatises (juuni 2009) nimetatakse liikuvuse edendamist kui üht põhivahendit, mis aitab võidelda praeguse majanduselangusega ja luua uusi töökohti. Selles

---

5 Nõukogu 23. novembri 2007. aasta resolutsioon ülikoolide moderniseerimise kohta Euroopa konkurentsivõime nimel ülemaailmses teadmistepõhises majanduses.

6 Strateegiline aruanne majanduskasvu ja tööhõivet käsitleva uuendatud Lissaboni strateegia kohta: uue tsükli käivitamine (2008–2010), KOM(2007) 803.

7 *Report of the High Level Expert Forum on Mobility*, juuni 2008, http://ec.europa.eu/education/doc/2008/mobilityreport_en.pdf

8 KOM (2008) 412.

9 Nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate järeldused noorte liikuvuse kohta, 20. ja 21. november 2008, ELT C 320, 16.12.2008, http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/educ/104249.pdf

10 http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Leuven_Louvain-la-Neuve_Communiqué_April_2009.pdf

rõhutatakse eeskätt, et liikuvus pakub töötutele noortele head võimalust oma oskuste lihvimiseks[11].

Kokkuvõtteks võib nentida, et poliitilistes ja ekspertringkondades on toimunud elav arutelu õppurite liikuvuse positiivse mõju ja selle laiendamise võimaluste üle. Valitseb ühine seisukoht, et liikuvusvõimalusi tuleb avardada ja neist peab osa saama üha rohkem noori. Nüüd on vaja ühiselt määratleda strateegiad nende eesmärkide saavutamiseks. Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on kaasata debatti sidusrühmad ja laiem avalikkus, et nad esitaksid oma seisukohad, kuidas noorte seas liikuvust oluliselt elavdada.

Missugune liikuvus?

Roheline raamat on laia haardega ning hõlmab noori inimesi kõikvõimalikes õppega seotud olukordades, nagu kool, ülikooliõpingud (bakalaureuse-, magistri- ja doktoriõpe), samuti praktika, väljaõpe, noortevahetus, vabatahtlik töö või kutseõpe Euroopa Liidus või sellest väljaspool. Õppega seotud liikuvust käsitletakse seoses kõikvõimalike valdkondade ja sektoritega, nagu kultuur, teadus, tehnoloogia, kunst, sport, noored ettevõtjad. Roheline raamat kutsub üles uurima, kuidas oleks võimalik kasutada olemasolevaid ja uusi mehhanisme/vahendeid noorte liikuvuse edendamiseks ja kuidas kaasata sellesse protsessi ELi, liikmesriigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi ametivõimud koos kõikvõimalike sidusrühmadega (ettevõtjad, kodanikuühiskond, eraisikud).

Käesolev roheline raamat:

- püüab soodustada *õppe-eesmärgil organiseeritud liikuvust*. See tähendab, et liikuvus peab olema suunatud kindlatele õpitulemustele ja lõppema oskuste, ainepunktide ja/või kutsekogemuse omandamisega. See võib hõlmata ka vabatahtlikku tööd ja mitteametlikku õpet – mis võivad olla väga tõhusad viisid selliste noorte kaasamiseks, kes jääksid muidu õppega seotud liikuvuse programmidest välja –, juhul kui niisugused tegevused on asjakohaselt kinnitatud. Lisaks Euroopa programmidest rahastatavale liikuvusele hõlmab käesolev raamat ka teisi õppega seotud liikuvuse vorme, mida toetavad liikmesriigid või mis lähtuvad eraalgatusest;

- käsitleb eeskätt Euroopa programmides osalevate riikide vahel toimuvat liikuvust kooskõlas nõukogu 2008. aasta novembrikuu järeldustega, püüdes samas arendada õppega seotud liikuvust ülemaailmses kontekstis. Rõhk on riikidevahelisel liikuvusel, kuna viibimine teises riigis on ilmselt stimuleerivam ja rikastavam ning pakub sobivat arutlusainet sedalaadi ELi konsultatsiooniks;

- ergutab mitte ainult *valdkonnasisest*, vaid ka valdkondadevahelist (koolid, ülikoolid, ettevõtted jne) liikuvust. Hõlmatud on ka *sektoritevaheline* liikuvus, kus liikumine toimub selliste sektorite vahel nagu haridus- ja ärimaailm, haridus ja vabatahtlik töö, kutseharidus ja akadeemiline haridus, riiklikud teadusasutused ja ärimaailm;

- keskendub peamiselt *füüsilisele liikuvusele*, tunnustades samas *virtuaalse liikuvuse* (noorte õppurite sõprussuhted ja teabevahetus infotehnoloogiliste vahendite kaudu) väärtust, mis on sobiv vahend füüsilise liikuvuse perioodide ettevalmistamiseks, rikastamiseks ja järelseireks, aga võib kujutada endast ka täisväärtuslikku kogemust, millel on vähemalt

[11] Komisjoni teatis „Ühine kohustus tööhõive tagamisel”, KOM(2009) 257.

mõned füüsilise liikuvuse eelised. Virtuaalne liikuvus, mida arendatakse näiteks programmi Comenius eTwinning või sotsiaalvõrgustike vahendusel, on kooliõpilastele hindamatu vahend kontaktide loomiseks ja uute kultuuride avastamiseks;

- keskendub *noorte* liikuvusele, mis ei tähenda, et õppega seotud liikuvus ei oleks oluline kõigis vanuserühmades. Kooskõlas elukestva õppe programmiga ei ole küll kehtestatud kindlaid vanusepiiranguid, ent peamine sihtrühm on 16–35. aastased.

Milline on olukord praegu?

EL on toetanud õppurite liikuvust juba pikka aega eri programmide ja algatuste kaudu, eriti elukestva õppe 2007–2013. aasta programmi raames, mis hõlmab mitmeid erinevaid valdkondi[12]. Seda toetatakse ka struktuurifondidest. Kõrgharidustöötajate ja üliõpilaste liikuvust ning vahetust ülikoolide vahel Euroopas ja väljaspool toetatakse programmidest Erasmus Mundus ja Tempus.

Lisaks on Euroopa Komisjoni abiga välja töötatud mitmed liikuvust hõlbustavad meetmed, nagu Europass, Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekandmise süsteem (ECTS, kõrghariduse valdkonnas), diplomilisa, Euroopa kvalifikatsiooniraamistik elukestva õppe valdkonnas, Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ainepunktide süsteem (ECVET), Youthpass, EURAXESS, üliõpilaste viisa direktiiv[13] ja teadlaseviisa pakett[14].

Koos võetuna katavad olemasolevad liikuvuse programmid, vahendid ja algatused Euroopa noorte erinevaid kategooriaid. Sellegipoolest on liikuvus endiselt erand, mitte reegel, ja sellele on lihtsam juurdepääs teatavatel rühmadel (nt üliõpilased), erinevalt näiteks kutseõppuritest või -praktikantidest, kelle liikuvust takistavad seni veel mitmed praktilised tegurid. 2006. aastal said Euroopa programmide pakutavaid liikumisvõimalusi kasutada 310 000 noort, mis on kõigest 0,3 % 16–29aastaste vanuserühmast ELis. Selles valdkonnas on ilmselgelt veel palju ära teha.

Struktuur

Roheline raamat on jagatud kolmeks osaks. Esimene osa käsitleb liikuvusperioodi ettevalmistamisega seotud küsimusi, st teabe hankimine, motivatsioon, keeleline ettevalmistus jne. Teine osa vaatleb otseselt välismaal veedetud aega (sealhulgas majutuse ja juhendamisega seotud küsimusi) ning käsitleb ka liikuvusperioodi järelmeetmeid, st kogemuse kinnitamist ja tunnustamist. Kolmandas osas tehakse ettepanekuid noorte liikuvusega seotud uueks partnerluseks.

---

12 Need hõlmavad järgmist: kõrgharidus (Erasmus, Erasmus Mundus, Marie Curie) üliõpilastele, doktorikandidaatidele ja personalile; kõrgharidus ja teadustöö (Marie Curie, liikuvus pädevusvõrgustike ja tehnoloogiaplatvormide raames); kõrgharidus ja äri (praktikavõimalused programmide Erasmus ja Marie Curie raames); kutseharidus ja -väljaõpe (Leonardo); keskkooliharidus (Comenius), samuti täiskasvanuharidus ja seenioride vabatahtlik töö (Grundtvig); kultuurivaldkond (programm „Kultuur”); noortevahetus ja noorte vabatahtlik töö (programm „Aktiivsed Noored”); vabatahtlik töö (Euroopa vabatahtlik teenistus programmi „Aktiivsed Noored” raames); kodanikuühiskond (programm „Kodanike Euroopa”) ning ettevalmistav meede „Erasmus noortele ettevõtjatele”.

13 Nõukogu direktiiv 2004/114/EÜ, 13. detsember 2004, kolmandate riikide kodanike riiki lubamise kohta õpingute, õpilasvahetuse, tasustamata praktika või vabatahtliku teenistuse eesmärgil.

14 Sealhulgas nõukogu direktiiv 2005/71/EÜ, 12. oktoober 2005, kolmandate riikide kodanike teadusuuringute eesmärgil riiki lubamise erimenetluse kohta („teadlaseviisa”).

1. ETTEVALMISTUS ÕPPEGA SEOTUD LIIKUVUSPERIOODIKS

Hoolikas ettevalmistus on õppega seotud liikuvusperioodi õnnestumiseks äärmiselt oluline ja sellele tuleb pöörata iga projekti/programmi raames suurt tähelepanu. Liikuvusvõimaluste uurimisel vajavad noored teavet eri valikute ja rahastamisvahendite kohta, samuti nõustamist valikut puudutavates ja praktilistes küsimustes.

1.1. Teave ja juhised

Internet ja muud elektroonilised teavitus- ja suhtlusvahendid võimaldavad noortel ette valmistada õppeperioodi välismaal, õppida keelt, tutvuda välisriigi ja selle kultuuriga, vastuvõtva asutusega, sõlmida otsekontakte jne. Liikuvusega seotud küsimustes on kättesaadav suur hulk teavet, mille võib jagada kolmeks põhikategooriaks:

- rahastamisvõimalused: eespool nimetasime juba ELi liikuvusprogramme, millest mitmed kuuluvad selliste programmide alla nagu „Elukestev õpe" ja „Aktiivsed noored". Komisjoni algatustele pakuvad täiendust arvukad riikliku ja piirkondliku tasandi projektid, sealhulgas ettevõtete ja fondide rahastatavad algatused;

- õppimisvõimalused noortele (haridus- ja koolitusprogrammid): komisjon on avanud rea infoportaale, nagu PLOTEUS, kogu Euroopa haridusruumi õppimisvõimaluste portaal[15], Euroopa noorteportaal[16], Study in Europe[17], Euraxess – Researchers in motion[18], Marie Curie veebisait kõigi Marie Curie meetmete jaoks[19], Teie Euroopa[20], Euroguidance[21], EURES[22] ja Eurodesk[23], programm Erasmus noortele ettevõtjatele[24] ning ELi toetus väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele koolituseks ja liikuvuseks[25];

- praktilised nõuanded majutuse, rahastamisvahendite, elukalliduse, õigusküsimuste, nt viisa, tööloa, kindlustuse jne kohta.

Neid teabeallikaid võivad lisaks eraisikutele kasutada ka asutused ja ühingud, kes korraldavad noorte liikuvust koolituskursuste, õppekavade, vabatahtlikkuse alusel läbiviidavate projektide jms raames.

Ehkki neist teabeallikatest on kasu, on samas ilmne, et olemasolevaid vahendeid ja programme tuntakse vähe ja et noorte liikuvuse valdkonna võimalustest ja rahastamisvahenditest puudub tervikülevaade. Teavet tuleks paremini ajakohastada ja see tuleks muuta kättesaadavamaks. Viimati rõhutas seda nõukogu oma 2008. aasta novembris avaldatud järeldustes. Noored ei ole sageli teadlikud olemasolevatest võimalustest. See kehtib üliõpilaste ja teadustöötajate kohta, aga veelgi kesisem ülevaade liikuvusvõimalustest on

---

15 http://ec.europa.eu/ploteus/home.jsp?language=en
16 http://europa.eu/youth/index.cfm?l_id=en
17 http://www.study-in-europe.org/
18 http://ec.europa.eu/euraxess
19 http://ec.europa.eu/mariecurieactions/
20 http://ec.europa.eu/youreurope/index_en.html
21 http://www.euroguidance.net/
22 http://ec.europa.eu/eures
23 http://www.eurodesk.org
24 http://www.erasmus-entrepreneurs.eu
25 http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/craft/craft-skills_training/skills_training_main_en.htm

noortel, kes õpivad koolis või kutseõppeasutuses või osalevad vabatahtlikus tegevuses, tööalasel väljaõppel jne.

Hea tava: Study in Germany

Veebisait study-in-germany.de on kaheksakeelne infoportaal õppimisvõimaluste ja stipendiumide kohta Saksamaal, mis valgustab asjalikult ka üldisi elutingimusi, nagu majutus, toit ja sportimisvõimalused.
www.study-in-germany.de

Euronaver

Euronaver.net on üleeuroopaline võrgustik, mille eesmärk on soodustada riikidevahelist liikuvust kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas. Võrgustik pakub juurdepääsu erialateadmiste platvormile ja võimaldab vahetada häid tavasid liikuvuse valdkonnas. Pearõhk on asetatud kutsealusõppe ja -koolituse ning kutsepraktika erivajadustele käsitööliste puhul ning väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes. Euronaver on suunatud peamiselt kutseühingutele, kutseharidusasutustele, vahendajatele ja ettevõtjatele.
www.euronaver.net

Kuidas saaks parandada liikuvusega seotud teabe ja nõuannete kättesaadavust?

Tooge näiteid heade tavade kohta, sealhulgas sobivate vahendite ja viiside kohta, kuidas muuta teavet kättesaadavaks.

1.2. Propageerimine ja motiveerimine

Paljud otsustetegijad on üksmeelel, et õppega seotud liikuvus tuleb noortele kasuks. Kahjuks ei teadvusta noored ise piisavalt välismaal õppimisest tõusvat kasu.

Leidub mitmeid tegureid, mis takistavad noori isegi kaalumast võimalust välismaal õppida: vajadus lõpetada võimalikult kiiresti õpingud või koolituskursus, töö, rahanappus, vähene keelteoskus või napid teadmised kultuurierinevustest, samuti üldine vastumeelsus „kodust" lahkumise suhtes. Noored oleksid liikuvusest rohkem huvitatud, kui neile selle positiivseid külgi paremini selgitada. Seetõttu saavad õpetajad, koolitajad, noorsootöötajad, eriti noortejuhid, palju kaasa aidata, propageerides noortega suheldes liikuvust, tuues selle kohta positiivseid näiteid ja rõhutades välismaal õppimisest saadavat lisaväärtust. Eraldi küsimus on, kuidas tõsta nende isikute ja asutuste motiveeritust, kes võtavad vastu liikuvusprogrammides osalejaid, sealhulgas algajaid ettevõtjaid ja praktikante.

Samuti peavad noored olema veendunud, et välismaal õppimine annab positiivse tulemuse. Siin on põhiküsimus, kas nad saavad eeldada välismaal veedetud perioodi tunnustamist. Kas nende ainepunkte tunnustatakse ametlikult ECTS, ECVET jms ainepunktisüsteemide kaudu? Kas nende vastselt omandatud oskused ikka jäädvustatakse asjakohaselt, nt diplomilisas, Europass'is või Youthpass'is? Hindamised on näidanud, et hoolimata vastavate kokkulepete olemasolust on liikuvusprogrammides osalenud üliõpilastel pahatihti raskusi oodatud tunnustuse hankimisega. See mõjub negatiivselt asjaomastele üliõpilastele ja vähendab ka üldiselt entusiasmi siirduda välismaale õppima. Tunnustamisega seotud probleeme käsitletakse allpool jaos 2.2.

Euroopa piirkondade, ettevõtete ja asutuste võrgustikke, Euroopa kutse- ja üliõpilasühinguid ning muid asjakohaseid võrgustikke tuleks kutsuda üles noorte liikuvust aktiivsemalt

edendama ning tugevdama kohalike ja piirkondlike ametiasutuste rolli sellise liikuvuse propageerimisel ja toetamisel. Noori tuleks teavitada, et liikuvuskogemus mõjub neile positiivselt, eeskätt isikliku arengu, tööleidmise võimaluste, kultuuridevahelise pädevuse omandamise ja keelteoskuse seisukohast. Motiveerituse õhutamisel tuleks arvestada, et iga kategooria (kooliõpilasest algaja ettevõtjani) saab liikuvusest erinevat kasu ja seisab silmitsi erinevate probleemidega.

Kuidas liikuvust tõhusamalt propageerida ja ergutada noori sellest osa võtma? Kuidas saavutada parimaid tagajärgi? Tooge konkreetseid näiteid heade tavade kohta selles valdkonnas.

Millised on peamised tõkked, mis takistavad noori liikuvusprogrammides osalemast?

1.3. Keeled ja kultuur

Peamised oskused, mida omandatakse õppega seotud liikuvuse kaudu, on võõrkeeled ja kultuuridevaheline pädevus. Välismaal elamine, õppimine ja töötamine pakub suurepärase võimaluse sukelduda teise keelde ja kultuuri. Võõrkeelte valdamine ja kultuuridevaheline pädevus avardavad Euroopa töötajate kutseperspektiive ja parandavad nende tööoskusi, olles euroopaliku identiteedi lahutamatu osa. Siin mängib olulist rolli Euroopa Ülemkogu poolt 2002. aastal kehtestatud Barcelona eesmärk, mille kohaselt peaksid lapsed juba väga varasest east õppima vähemalt kahe võõrkeelt. Liikumist selle eesmärgi poole ning keelteoskuse ja õppurite liikuvuse vahelisi seoseid uuris 2008. aastal avaldatud strateegiline teatis keelelise mitmekesisuse kohta[26].

Võõrkeeleõppe hoogustumine on andnud tõuke liikuvusele, mis oleks võõrkeelteoskuseta võimatu. Edusammud on siiski ebaühtlased ning teatavate noorterühmade jaoks on ebapiisav keeleoskus veel üks põhitakistusi (nt kutsehariduse ja -õppe vallas). Keeleline mitmekesisus on Euroopa rikkus, mistõttu tuleb jälgida, et liikuvuse sihtriikidena propageeritaks ka riike, kus räägitakse vähemlevinud keeli.

Hea tava: Glossomuseums

Projekt Glossomuseums *aitab edendada keeleõpet ja keelelist mitmekesisust Euroopas. Interaktiivses partnerluses osalevad 12 organisatsiooni Kreekast, Saksamaalt, Taanist, Hispaaniast, Prantsusmaalt, Itaaliast ja Portugalist. Projekti põhieesmärk on tutvustada kooliõpilastele liidu teatavaid ametlikke keeli, mida vähem kõneldakse ja õpetatakse, ja nende kultuurilisi erijooni, ergutades lapsi nii teist võõrkeelt õppima. Programm õhutab ühtlasi noori kogu elu vältel keeli õppima ja avastama meie ühist Euroopa kultuuripärandit.*

www.ecose.org

Kuidas tulla võimalikult tõhusalt toime liikuvuse keeleliste ja kultuuriliste tõketega?

Tooge näiteid hea tava kohta.

[26] Mitmekeelsus: Euroopa rikkus ja ühine kohustus, KOM(2008) 566.

1.4. Õigusküsimused

Liikuvusperioodi ettevalmistamisel on oluliseks küsimuseks liikuvuses osaleva noore õiguslik staatus vastuvõtjariigis. Kuigi ELi laienemine avardas tunduvalt noorte liikuvuse geograafilist raadiust, on jäänud siiski püsima arvukad haldus- ja õigustõkked. Ehkki välismaal õppiva või tööpraktikal viibiva isiku õiguslik staatus on suhteliselt selge, ei ole olukord sama välismaal viibivate noorte puhul, kes ei kuulu kumbagi eelnimetatud kategooriasse (nt noored spetsialistid, nagu kunstnikud, disainerid, ettevõtjad, kes osalevad õppega seotud liikuvuses).

Teatavate riikide õigussüsteemid võivad liikuvust takistada, eriti keskkooli tasandil ja kutseõppe sfääris. Alaealiste liikuvust peaks reguleerima turvaline õigusraamistik. „Euroopa praktikandi" staatus aitaks lahendada välismaal veedetavate praktikaperioodidega seoses esilekerkivaid probleeme, mis tulenevad praktikantide suhtes kohaldatavate õigussüsteemide erinevustest, nt palkade ja töölepingute küsimuses. Ülikoolidele tekitavad peavalu doktoriõppe üliõpilased / noored teadlased, kelle staatus varieerub üliõpilase ja/või stipendiaadi ja ülikooli töötaja vahel. Nende staatuse ebaselgus tekitab küsimuse, millist sotsiaalkindlustusrežiimi neile kohaldada, mistõttu sellised isikud võivad üldse liikuvusest loobuda[27].

Milliseid õiguslikke liikuvustõkkeid olete kohanud? Tooge konkreetseid näiteid.

Tooge näited hea tava kohta õiguslike liikuvustõkete ületamisel.

1.5. Rahaliste toetuste ja laenude ülekantavus

Välismaal viibimiseks peab olema ka rahaliselt ettevalmistatud. Lisaks stipendiumidele võivad kodumaal saadud sotsiaaltoetused ja laenud siin oluliselt kaasa aidata. Need vahendid ning muud otsesed ja kaudsed toetused ei ole aga tihti ülekantavad – kuigi see on nii mõnelgi juhul ühenduse õigusega vastuolus –, mis omakorda võib heidutada noori välismaale siirdumast. Näiteks on vaid vähestes riikides lubatud toetuste ja laenude täielik ülekantavus kõrghariduse valdkonnas ning neljas liikmesriigis on selline ülekandmine üldse keelatud[28].

Euroopa Kohus järeldas oma 1990. aasta otsuses, et võõrtöötajate lastel, kes alustavad õpinguid vastuvõtvast riigist erinevas liikmesriigis, on seal samasugused õigused kui vastuvõtvas riigis[29]. 2007. aastal laiendas kohus seda kohtupraktikat veel, märkides ühes otsuses,[30] et kui liikmesriik on eraldanud oma kodanikule haridus- või koolitustoetust ning kodanik soovib osaleda õpingutel või koolitusel teises liikmesriigis, et saa tema elukohariik nõuda, et välismaal järgitav õppekava oleks kodumaal alustatud kursuse jätk. Komisjon jätkab meetmete võtmist liikmesriikide suhtes, kes rikuvad ühenduse õigust selles valdkonnas.

Teave: Liidetud kohtuasjad C-11/06: Rhiannon Morgan *vs* Bezirksregierung Köln ja C-12/06:

Iris Bucher *vs* Landrat des Kreises Düren, 23. oktoobri 2007. aasta kohtuotsus

---

27 Vt komisjoni teatis „Paremad tööalased võimalused ja rohkem liikuvust: Euroopa partnerlus teadlaste jaoks", KOM(2008) 317.

28 Vt Eurydice aruanne „Kõrgharidus Euroopas 2009: Bologna protsessi arengusuunad".

29 Kohtuasi C-308/89: Di Leo, EKL 1990, lk I-4185.

30 Liidetud kohtuasjad C-11/06: Morgan ja C-12/06: Bucher, EKL 2007, lk I-9161.

Euroopa Kohus märkis selles otsuses, et kuigi liikmesriigid on pädevad otsustama õppetöö sisu ja haridussüsteemide korralduse üle, ei tohi nad rikkuda selle pädevuse teostamisel ühenduse õigust, eeskätt liidu kodanike vaba liikumise õigust, mis on sätestatud EL lepingu artiklis 18. Siit tuleneb, et juhul kui liikmesriik kehtestab haridus- või koolitustoetuste süsteemi, mis võimaldab saada neid toetusi ka üliõpilastel, kes jätkavad õpinguid teises liikmesriigis, peab see liikmesriik tagama, et toetuste andmise üksikasjalikud eeskirjad ei looks vaba liikumise õigustamata piiranguid.

Ehkki liikmesriigid on üldiselt teadlikud kõnealuse valdkonna õigustikust ja rikkumised on pigem erand kui reegel, tuleks komisjoni arvates koostada liikmesriikide ametiasutustele ja sidusrühmadele juhised, milles oleks ära toodud senise kohtupraktika peamised järeldused. See juhenddokument võiks käsitleda näiteks selliseid küsimusi nagu juurdepääs haridusasutustele, diplomite tunnustamine, laenude ülekantavus ja muud üliõpilaste õigused vastuvõtvas või päritoluriigis.

Missuguseid takistusi olete kohanud toetuste/laenude ülekantavuse ja toetustele juurdepääsu valdkonnas? Tooge konkreetseid näiteid.

1.6. Liikuvus Euroopa Liidu ja kolmandate riikide vahel

Noorte eurooplaste liikuvuse edendamine ja noorte meelitamine Euroopasse kolmandatest riikidest etendavad väga olulist rolli tuleviku Euroopa konkurentsivõime tõstmisel. Viisaprobleemid takistasid programmi esimeses etapis tõsiselt Erasmus Munduse üliõpilaste ELi suunalist liikuvust[31]. Direktiiv 2004/114/EÜ („üliõpilaste direktiiv”)[32] kohustab ELi liikmesriike lihtsustama üliõpilaste riiki lubamise korda, sealhulgas vajadusel viisa kiiremini väljastama. Sellega võimaldatakse muu hulgas kolmandate riikide üliõpilastel viibida õppimise eesmärgil erinevates ELi liikmesriikides. Direktiiv on üle võetud pea kõigi ELi liikmesriikide õigusse ja kolmandate riikide üliõpilased saavad tugineda selle sätetele, kui viisade või elamislubade väljastamine märkimisväärselt viibib.

Teatavad tõkked (peamiselt viisaprobleemid) takistavad ELi ja kolmandate riikide vahelist liikuvust ka muude kategooriate puhul, nagu ELi vabatahtlikus teenistuses, õpilasvahetuses või tasustamata praktikal osalevad noored. ELi liikmesriigid võiksid kaaluda üliõpilaste direktiivi 2004/114 kohaldamist ka nende kategooriate suhtes. Komisjon esitab 2010. aasta jooksul hinnangu ja aruande nimetatud direktiivi rakendamise kohta liikmesriikides.

Nõukogu direktiiviga 2005/71/EÜ[33] on kehtestatud spetsiaalne elamisluba välismaalastest teadlastele sõltumata nende lepingulisest staatusest (palgatöötaja, füüsilisest isikust ettevõtja, toetusesaaja). See elamisluba väljastatakse kiiresti, kui mõne Euroopa akrediteeritud avalik-õigusliku või erateadusasutusega on eelnevalt sõlmitud leping (nn võõrustamisleping), milles on täpsustatud teadlase ametialaste oskuste, rahaliste vahendite ja tervisekindlustusega seotud

---

31 Programmi Erasmus Mundus vahehindamine, mille teostas Centre for Strategy and Evaluation Services (CSES), juuni 2007, http://ec.europa.eu/education/programmes/mundus/doc/evalreport_en.pdf

32 Nõukogu direktiiv 2004/114/EÜ, 13. detsember 2004, kolmandate riikide kodanike riiki lubamise kohta õpingute, õpilasvahetuse, tasustamata praktika või vabatahtliku teenistuse eesmärgil.

33 Nõukogu 12. oktoobri 2005. aasta direktiiv 2005/71/EÜ kolmandate riikide kodanike teadusuuringute eesmärgil riiki lubamise erimenetluse kohta (ELT L 289, 3.11.2005, lk 15).

üksikasjad. Sel menetlusel on rida eeliseid, nagu vabastus tööloa taotlemise nõudest, perega taasühinemise lihtsus, kiirem riiki lubamine ja hõlpsam liidusisene liikuvus[34].

Hea tava:

Kiire viisamenetlus AIESECi praktikantidele Taanis

Rahvusvahelise üliõpilasliidu AIESEC Taani esinduse taotlusel kehtestas Taani välisministeerium kiire viisamenetluse kolmandate riikide kodanikest AIESECi liikmetele, kes saabuvad Taani praktikale. Selle tulemusena vähenes AIESECi liikmete viisataotluste menetlusaeg 2–3 kuult 3–4 nädalale.

http://www.aiesec.org

Mida peaks veel tegema, et edendada liikuvust ELi ja kolmandate riikide vahel? Kuidas seda saavutada?

Tooge näiteid hea tava kohta.

1.7. Liikuvusperioodi ettevalmistamine ja kvaliteedi tagamine

On ilmne, et liikuvus annab paremaid tulemusi ja köidab noori rohkem, kui liikuvusperiood on hästi ettevalmistatud ja korraldatud. Õppurite liikuvust korraldavad asutused peavad kehtestama osalejate valimiseks sobivad menetlused. Valik tuleb teha õiglaselt ja läbipaistvalt. Lähetav ja vastuvõttev asutus peavad tegema koostööd veendumaks, et vastuvõttev asutus sobib õppurile. Selles etapis peab toimuma osalejate ettevalmistamine, sealhulgas keeleoskuse ja kultuuriteadmiste osas. Hariduse ja koolitusega seotud liikuvus peaks võimalikult hästi sobima isiku õppesuundade, oskuste ja motivatsiooniga ning liikuvus peaks neid arendama või täiendama. Siin on abiks liikuvust käsitlev Euroopa kvaliteediharta, mis loetleb üldpõhimõtted, mida tuleb arvesse võtta (vt teabeaken allpool). Teiste sektorite jaoks on koostatud eraldi hartad, nt kutseõpe (liikuvuse kvaliteedinõuete järgmine Leonardo da Vinci programmi raames), teadusuuringud (Euroopa teadlaste harta ja nende töölevõtmise juhend[35]), kõrgharidus (programmi Erasmus üliõpilasharta[36]), vabatahtlik töö (Euroopa vabatahtliku teenistuse harta[37]) ja ettevõtlus (programmi Erasmus noortele ettevõtjatele kvaliteedinõuete järgimine[38]). Üldiselt peavad nii lähetav kui ka vastuvõttev asutus selgelt tõendama kvaliteedinõuetest kinnipidamist.

Samuti on soovitav koostada õppe- või praktikakava, mis võtab arvesse osaleja teadmiste/oskuste taset ja keelelist ettevalmistatust ning millele kirjutavad alla lähetav ja vastuvõttev asutus ning osaleja. Kavas peaks olema välja toodud eesmärgid ja loodetud õpitulemused, samuti viisid, kuidas neid saavutada, rakendada ja tunnustada.

Teave: Liikuvust käsitlev Euroopa kvaliteediharta

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 2006. aasta soovitus hariduse ja koolitusega seotud riikidevahelise liikuvuse kohta ühenduse piires annab täpse ülevaate sellise liikuvusega seotud

---

34 http://ec.europa.eu/euraxess/index_en.cfm?l1=17&l2=0&l3=1&CFID=88944&CFTOKEN=69293189

35 http://ec.europa.eu/euraxess/index_en.cfm?l1=0&l2=3

36 http://ec.europa.eu/education/archive/million/charter_en.html

37 http://ec.europa.eu/youth/pdf/doc716_en.pdf

38 Vt programmi „Erasmus noortele ettevõtjatele” kasutusjuhendi lisa aadressil: http://www.erasmus-entrepreneurs.eu/upload/H840-290%20Erasmus%20Guide.pdf

küsimustest. Liikuvust käsitlev Euroopa kvaliteediharta, mis on soovituse osa, sisaldab liikuvuse korraldamise seisukohast oluliste küsimuste „kontrollnimekirja”, mida saab kohandada erinevatele tingimustele, nt kooliõpilaste vahetusele ja kutseväljaõppele. Selles rõhutatakse vajadust koostada „õppekava”, mille peavad kinnitama kõik osapooled (lähetav ja vastuvõttev asutus ning liikuvuses osaleja). http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_394/l_39420061230en00050009.pdf

Hea tava: Ap n' go

Ap 'n go on platvorm, mille kaudu üliõpilased ja praktikandid saavad esitada taotlusi tööpraktikaks välismaal ning praktikantidest huvitatud ettevõtjad saavad otsida sobivaid kandidaate. Veebisait lihtsustab kontaktide loomist kahe osapoole vahel. Lisaks antakse üliõpilastele/praktikantidele ja ettevõtjatele praktilist nõu ja teavet, saidi külastajad saavad kasutada mitmekeelseid veebipõhiseid vahendeid ning vahetada kogemusi ja häid tavasid.

www.ap-and-go.eu

Milliseid meetmeid tuleks võtta liikuvusperioodi kvaliteedi tagamiseks?

Tooge näiteid hea tava kohta.

1.8. Ebasoodsas olukorras olevate rühmade kaasamine

Liikuvusse tuleks kaasata ka sellest kõrvalejäävad rühmad. Õppega seotud liikuvuse toetuseks esitatavad argumendid (globaliseerumisega toimetulek, konkurentsivõime kasv ja sotsiaalse ühtekuuluvuse tugevnemine) kehtivad seda enam ebasoodsas olukorras olevate isikute puhul, kes on eriti haavatavad. Liikuvust soodustavate meetmete eesmärk peaks olema eriti selliste kategooriate kaasamine, kelle toimetulek on niigi raskendatud, nt majanduslikult ja sotsiaalselt allasurutud inimrühmad, erivajadustega isikud ning ebasoodsad olukorras olevad sisserändajaid. Programmid „Elukestev õpe", „Aktiivsed noored" ja „Erasmus Mundus" pakuvad erivajadustega inimestele eritoetust. Seda tava tuleks laiendada teistele liikuvusprogrammidele ja -algatustele, kuna õppega seotud liikuvuse positiivne mõju isiksuse arengule on selliste rühmade puhul eriti tervitatav.

Hea tava: Spread the sign

Viipekeel on kurtide ja vaegkuuljate jaoks möödapääsmatu suhtlusvahend. Erinevalt üldlevinud arusaamast ei ole viipekeel siiski rahvusvaheline, mistõttu kurtidel üliõpilastel ei ole kerge siirduda välismaale õppima. „Spread the sign" on ainulaadne veebipõhine viipekeele sõnastik, milles on visuaalselt näidatud, kuidas teatavat mõistet konkreetses viipekeeles väljendatakse. See sõnastik koostati välismaal kutsekoolituses või -praktikal osalejate abistamiseks. Praegu on kättesaadavad 11 riigi viipekeele versioonid.

www.spreadthesign.com

Millised on peamised raskused, mis takistavad ebasoodsas olukorras olevate rühmade osalemist õppega seotud liikuvuses?

Tooge näiteid hea tava kohta selliste raskuste ületamisel.

2. VÄLISMAAL VIIBIMISE PERIOOD JA JÄRELMEETMED

Sellest ei piisa, kui me saadame välismaale rohkem noori. Neile tuleb tagada ka korralik vastuvõtt. Endiselt napib taskukohaseid eluasemeid (eriti suurlinnades) ja vastuvõtvaid struktuure (nõustamine, toitlustus, tervishoiuteenused), mis võib kujuneda veel tõsisemaks probleemiks, kui noorte liikuvus peaks kõigi eelduste kohaselt kasvama.

2.1. Juhendamine ja lõimimine

Vastuvõttev organisatsioon (haridusasutus, noorteorganisatsioon, äriühing jne) peaks koostama plaani näiteks juhendamise kohta, et oleks olemas isik, kes nõustaks osalejat ja tagaks tema lõimumise vastuvõtvasse keskkonda ning tegutseks samuti kontaktpunktina, kui osaleja vajab jätkuvat abi.

Tooge konkreetseid näiteid hea tava kohta selles valdkonnas.

2.2. Tunnustamine ja kinnitamine

Õppega seotud liikuvusperioodide korrektne jäädvustamine, tunnustamine ja kinnitamine on äärmiselt oluline. Bologna protsess (kõrgharidus), Kopenhaageni protsess (kutseharidus ja -õpe) ning Euroopa teadusruum on suurendanud läbipaistvust ning lihtsustanud kutseoskuste ja ainepunktide tunnustamist hariduslikel eesmärkidel, mis on endiselt liikmesriikide pädevusse jääv valdkond. Praegu kättesaadavate Euroopa vahendite hulka kuuluvad

- Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekandmise süsteem (ECTS, kõrgharidus);
- Euroopa kutsehariduse ja -koolituse ainepunktide süsteem (ECVET, vastu võetud 2009);
- Euroopa kvalifikatsiooniraamistik (EQF);
- kvalifikatsioonide ja pädevuste läbipaistvuse ühtne ühenduse raamistik Europass (otsus 2241/2004/EÜ). See hõlmab õpirände tunnistust Europass Mobility, milles on talletatud liikuvusperioodid, kõrgharidus kasutatavat diplomilisa (mille töötasid ühiselt välja UNESCO-CEPES, Euroopa Nõukogu ja Euroopa Komisjon), ja kutseõppes kasutatavat sertifikaadilisa;
- sertifikaat Youthpass noortevahetuse ja vabatahtliku töö valdkonnas;
- liikuvust käsitlev Euroopa kvaliteediharta.

Kõrgharidus puhul tuleb nimetada veel kõrgharidustunnistuste ja kõrgharidusele juurdepääsu võimaldavate tunnistuste Euroopa regioonis tunnustamise konventsiooni (tunnistuste tunnustamise Lissaboni konventsioon), mille Euroopa Nõukogu ja UNESCO võtsid vastu 1997. aastal.

Enamiku nende vahendite korrektse rakendamise eest vastutavad liikmesriigi ametiasutused. Tunnustamist saaks kiirendada, kui olemasolevate vahendite raames sõlmitaks tunnustamislepped piirkonna ja sektori tasandil. Õpitulemuste üha suurenev tähtsustamine õppe- ja koolitustöös[39] ning kvalifikatsiooniraamistike loomine lihtsustavad lepingute sõlmimist koolide, ülikoolide, ettevõtjate, noorteorganisatsioonide jne vahel liikuvusperioodide tunnustamiseks. Tunnustamismenetlused on enim arenenud kõrgharidus valdkonnas, kuid ka seal kohtab probleeme.

Liikuvuse järelmeetmed tähendavad aga midagi veel enamat kui õpitulemuste ametlikku tunnustamist. Sellest on vähe, kui ametlikult omandatud teadmised korrektselt jäädvustatakse,

[39] Õpitulemused: tõendid selle kohta, mida õppur teab, millest ta aru saab ja mida ta on võimeline tegema pärast õppeprotsessi lõppu.

nt õpirände tunnistuses Europass Mobility, sertifikaadis YouthPass või diplomilisas; elukestva õppe kontseptsioon näeb ette ka mitteametliku ja vabahariduse tunnustamist[40].

Teave: Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekandmise süsteem (ECTS)

ECTS võimaldab üliõpilastel koguda ainepunkte kõrgharidussüsteemi raames toimunud õppimise käigus. ECTS on õppurikeskne süsteem, mille eesmärk on suurendada õpitulemuste ja õppeprotsesside läbipaistvust. Selle eesmärk on edendada üliõpilaste liikuvust ning hõlbustada kvalifikatsioonide ja õppetegevuse ühikute kavandamist, omandamist, hindamist, tunnustamist ja kinnitamist. ECTSi kasutatakse laialdaselt ametliku kõrghariduse valdkonnas ja seda süsteemi saab kohaldada ka muu elukestva õppe suhtes. ECTS töötati algselt välja programmi Erasmus jaoks, kuid sellest on saanud üks põhivahendeid Euroopa kõrgharidusruumi (Bologna protsessi) edendamisel.

http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc48_en.htm

Kas Teie kogemus näitab, et ametlike ja mitteametlike õpitulemuste kinnitamine ja tunnustamine on ikka veel tõsiseks takistuseks liikuvusele?

Esitage konkreetseid näiteid ja ettepanekuid olukorra parandamiseks.

3. UUS PARTNERLUS LIIKUVUSE EDENDAMISEKS

3.1. OSAPOOLTE JA VAHENDITE KAASAMINE

Noorte liikuvusvõimaluste plahvatuslik avardamine, mis ületaks praeguste programmide raames tehtava töö, ei ole ühe osapoole võimuses. Liikuvustõkked on visad kaduma, seetõttu nõuab nende ületamine kõigi sektorite koostööd, keeleõppest kuni vabatahtliku teenistuseni. Selleks tuleb luua uus partnerlus, mis ühendab ametiasutusi, kodanikuühiskonna esindajaid ja ettevõtjaid. Kutseliidud, valitsusvälised organisatsioonid ja noorteühingud tuleks noorte liikuvuse edendamisse aktiivsemalt kaasata. Liikuvuse saab integreerida kõigisse asjakohastesse poliitikavaldkondadesse – haridusest, koolitusest ja kultuurist teaduse, ettevõtluse ja innovatsioonini välja[41]. Kodanikuühiskonna organisatsioone tuleks julgustada sõlmima kontakte sõpruslinnade eeskujul ja looma dialoogiraamistikke. Neid uuendusi saaks teha olemasolevate ühenduse programmide raames. Euroopa piirkondadel on potentsiaali selle uue partnerluse arendamiseks, mis peab hoogustama liikuvust. Paljud neist etendavad selles juba praegu olulist rolli, pakkudes vahendeid, vastuvõtvaid struktuure ja nõustamist õigusküsimustes.

---

40 Euroopa tasandil kasutatakse järgmisi mõisteid: Ametlikku õpet pakuvad tavaliselt haridus- ja koolitusasutused ning see on struktureeritud (kindlapiirilised õppe-eesmärgid, õppeaja korraldus ja õppevahendid). Õppimine on õppuri tahtlik tegevus ja lõpeb tunnistuse omandamisega. Mitteametlik õppimine ei toimu haridus- või koolitusasutuses ning sellega ei kaasne enamjuhul tunnistust. Siiski on see tahtlik tegevus, mille puhul on olemas kindlapiirilised eesmärgid, õppeaeg ja -vahendid. Vabaõpe toimub igapäevaelus, töökohal, perekonnas ja vabal ajal. See ei ole struktureeritud ja tavaliselt ei kaasne sellega tunnisuse omandamist. Enamasti ei ole vabaõpe tahtlik tegevus.

41 Teadusuuringute valdkonnas rakendatakse praegu partnerlust lähtuvalt nõukogu 26. septembri 2008. aasta järeldustest „Paremad tööalased võimalused ja rohkem liikuvust: Euroopa partnerlus teadlaste jaoks”, http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/08/st13/st13671.en08.pdf

Hea tava: Piirkondadevaheline koostöö

Toscana, Kataloonia ja Västra Götalandi piirkonnad sõlmisid kahepoolsed lepingud liikuvuse soodustamiseks sellistes erinevates valdkondades nagu kooliharidus, töö käigus toimuv väljaõpe ja keskharidusjärgne õpe, samuti noorte ülikoolilõpetajate ja ettevõtjate seas. Need piirkonnad koostasid ka piirkondadevahelise liikuvuse kvaliteediharta, et suurendada läbipaistvust liikuvuse planeerimisega seotud küsimustes.

http://www.mob-reg.eu

Koolid ja ülikoolid võiksid ühiselt arendada meetmeid, mis aitaksid valmistada õpilasi ette ülikooliaegseks liikuvuseks, nt suveülikoolid keskkooli vanemate klasside õpilastele, kus arutletakse mingi kindla teema üle. Tuginedes Comenius Regio algatusele[42] ja programmi „Aktiivsed noored" liikuvusega seotud elementidele, tuleks parandada koostööd teiste osapooltega mitteametliku hariduse valdkonnas.

Teave: Comenius Regio partnerlused

Comenius Regio partnerluste raames rahastatakse piirkondlikku koostööd koolihariduses ning edendatakse kogemuste ja heade tavade vahetust Euroopa piirkondade ja kohalike omavalitsuste vahel. Piirkondlikke ametiasutusi, kes tegelevad hariduse korraldusega, kutsutakse koos koolide ja teiste asjakohaste partneritega samast piirkonnast või kohalikust omavalitsusüksusest sõlmima partnerlussuhteid teiste piirkondadega ja tegema nendega koostööd ühist huvi pakkuvates küsimustes. Comenius Regio partnerlused hõlmavad näiteks liikuvuse toetamist kahe partnerpiirkonna vahel ning jätkusuutliku õpilasliikuvuse arendamist. Esimene Comenius Regio partnerlus käivitatakse 2009. aasta sügisel.

http://ec.europa.eu/education/comenius/doc1002_en.htm

Noorte liikuvuse üks tähtis aspekt on selle rahastamine. Ehkki rahaliste vahendite kättesaadavus ei ole ainus – sageli ka mitte kõige olulisem – tõke liikuvuse laiendamisel, on samas selge, et kõikidele noortekategooriatele liikuvusvõimaluste pakkumiseks peab ka finantsbaasi tunduvalt laiendama, väljapoole Euroopa liikuvusprogrammide praegust ja potentsiaalset haardeulatust. Mõned piirkonnad kasutavad juba liikuvuse toetamiseks Euroopa Sotsiaalfondi, eeskätt kutsehariduse sektoris. Marie Curie meetmete raames on välja töötatud uus rahastamismehhanism (COFUND), millest toetatakse olemasolevaid või vastloodud piirkondlikke, riiklikke ja rahvusvahelisi programme riikidevahelise liikuvuse ergutamiseks koolituse ja karjääriarenduse valdkonnas. Ka struktuurifondid võivad pakkuda tulevikus uusi võimalusi liikuvuse toetamiseks. Euroopa Investeerimispank rahastab praegu mitmeid riikliku ja piirkondliku tasandi projekte, mis on seotud üliõpilaste õppelaenuga. Peagi võib osutuda võimalikuks laiendada liikuvuse rahastamist selle panga vahenditest. Kõik need erinevad rahastamisallikad aitavad ELil püsida õppega seotud liikuvuse edendamisel esireas. Selleks et pakkuda seda võimalust aga suuremale arvule noortele, tuleks ühenduse rahastamine ümber korraldada ja olemasolevad vahendid ümber suunata, et muuta meetmed veel nähtavamaks ja tõhusamaks. Ühenduse vahenditest siiski ei piisa ja finantsbaasi tuleks tunduvalt laiendada. Seetõttu peaksid Euroopa, riikliku ja piirkondliku tasandi ametivõimud tegema koostööd

[42] Comenius Regio partnerlused: uued võimalused piirkondlikuks koostööks koolihariduse valdkonnas, 3.11.2008, http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/08/1621&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=fr

haridusasutuste, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja kohalike omavalitsustega, kes vastutavad liikuvusküsimuste eest, et leida ühiselt uusi vahendeid liikuvuse rahastamiseks.

Kuidas saaks kõik osapooled ja vahendid riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil võimalikult tõhusalt kaasata noorte liikuvuse edendamisse?

Tooge näiteid edukaks osutunud territoriaalsetest partnerlussuhetest.

Tooge huvitavaid näiteid ja uuenduslikke ideid, kuidas rahastada noorte liikuvust.

3.2. Ettevõtjate aktiivsem kaasamine

Ettevõtjad võiksid olla motiveeritumad ja osaleda aktiivsemalt noorte liikuvuses. Kõikides valdkondades ja sektorites tuleks luua juurde praktikavõimalusi, uurimisprogramme ja koostööprojekte, mille alusel on üliõpilastel üksi või valdkondadevaheliste rühmade raames võimalik teha ettevõtjaga koostööd või ettevõttes töötada. Ettevõtjatele tuleks selgitada õppega seotud liikuvuse väärtust, et nad teeksid lisapingutusi noortele praktikakohtade loomiseks. Ettevõtted võivad samuti aidata rahastada noorte liikuvust koostöös Euroopa, riikliku ja piirkondliku tasandi ametiasutustega[43].

Noorte ettevõtjate liikuvus aitab viia Euroopa ettevõtted rahvusvahelisele areenile ja tõsta nende konkurentsivõimet. Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituut (EIT) pakub pärast täismahus tööle hakkamist head näidet üliõpilaste, akadeemikute ja teadlaste suurenenud liikuvusest erinevates valdkondades[44].

Teave: Marie Curie nimelised meetmed

Marie Curie meetmed pakuvad teadlastele mitmesuguseid võimalusi geograafiliseks ja valdkondadevaheliseks liikuvuseks. Näiteks võimaldavad esmakoolituse võrgustikud (ITN) algajatel teadlastel täiustada oma uurimisoskusi, liituda rahvusvahelistesse võrgustikesse kuuluvate kogenud uurimisrühmadega ning avardada oma karjääri-väljavaateid. Need võrgustikud värbavad teadlasi, pakuvad neile erikoolitusi ja koostöövõimalusi erasektoriga. Teine näide on tööstuse ja akadeemiliste ringkondade partnerlus- ja koostööprogramm (IAPP), mille raames rahastatavates ühisuurimisprogrammides võivad osaleda kõikvõimalikud ülikoolid ja ettevõtted. Projekti eesmärk on innustada oskuste vahetust äri- ja mittetulundussektori vahel töötajate lähetuse kaudu.

http://ec.europa.eu/mariecurieactions/

Hea tava: Go for Europe

See ühisalgatus, milles osalevad Baden-Würtemmbergi (Saksamaa) kaubandus- ja tööstuskoda ning kohalikud metalli- ja elektriseadmete tootjad, julgustab ettevõtjaid saatma oma töötajaid välismaale praktikale ja muutma kutseväljaõppe rahvusvaheliseks, et valmistada ettevõtteid paremini ette Euroopa tööturul konkureerimiseks.

http://www.goforeurope.de/home.html

---

43 Vt ka komisjoni teatis „Uus partnerlus ülikoolide moderniseerimiseks: ELi foorum ülikoolide ja ettevõtjate dialoogiks", KOM(2009) 158.

44 http://eit.europa.eu/

Kuidas julgustada ettevõtjaid aktiivsemalt noorte liikuvuses osalema? Tooge näiteid hea tava kohta.

3.3. Virtuaalsed võrgustikud ja elektroonilised partnerlussuhted (eTwinning)

Virtuaalne liikuvus, st Interneti ja muude elektrooniliste teabe- ja suhtlusvahendite kasutamine, on sageli „füüsilise" liikuvusperioodi katalüsaator. Kuigi see ei asenda füüsilist liikuvust, aitab see noortel välismaal viibimiseks valmistuda ja loob tingimused hilisemaks füüsiliseks liikuvuseks, hõlbustades sõprussidemete, kontaktide, sotsiaalse võrgustiku jne teket. Virtuaalne suhtlus võimaldab säilitada sideme vastuvõtva riigiga ka pärast liikuvusperioodi lõppu. See toob rahvusvahelise mõõtme ka nende õppurite ellu, kes ei saa või ei taha mingil põhjusel välismaal õppida. IT-vahendeid saab kasutada „elektrooniliste partnerlussuhete" ja virtuaalplatvormide loomiseks; neid võivad kasutada õpetajad ja teised „arvamuskujundajad", huvitatud isikud, interaktiivsed kogukonnad, avatud lähtekoodiga rakenduste arendajad jne. Virtuaalkontaktid aitavad parandada liikuvusprojektide kvaliteeti (nt parema ettevalmistuse kaudu) ja nende jätkusuutlikkust.

Teave: Comenius eTwinning

Programmi Comenius raames on loodud projekt eTwinning, mille eesmärk on edendada IT-tehnoloogiate kaudu ühisõpet, Euroopa mõõdet, ressursside ja kogemuste vahetust ning IT-vahendite pedagoogilist kasutamist Euroopa koolides. eTwinning võimaldab luua põhi- ja keskkoolide õpilastel Interneti kaudu sõprussidemeid mis tahes teise Euroopa kooliga. eTwinningu peamine väljund on pedagoogilised ühisprojektid, mida osavõtvad koolid arendavad eTwinningu Euroopa portaalis pakutavaid virtuaalvahendeid ja -võimalusi kasutades. eTwinningu originaalsus seisneb selles, et üksikprojektide rahastamise asemel pakutakse tuge, teenuseid, ideid, vahendeid ja tunnustust koolidevahelise koostöö hõlbustamiseks. eTwinningus osaleb üle 50 000 kooli kõikjalt Euroopast.

http://www.etwinning.net/en/pub/index.htm

Hea tava: Virtual Campus for Digital Students

Selle vaba- ja kaugõpet edendava Euroopa võrgustiku eesmärk on luua „virtuaalüliõpilastele" e-ülikool, pakkudes neile avatud õppevahendeid ja tagades partnerülikoolide e-õppe keskkondade koostoimimise.

www.vicadis.net

Kuidas kasutada IT-vahendeid virtuaalsete liikuvusvõimaluste loomiseks, mis rikastavad füüsilist liikuvust?

Kas eTwinningu kontseptsiooni saaks kasutada ka teistes õppevaldkondades, nt vabatahtlikus teenistuses või kutsehariduses?

3.4. „Arvamuskujundajate" kaasamine

Nagu põgusalt mainitud eespool jaos 1.2, võib entusiastlik õpetaja, koolitaja või noorsootöötaja, kes on ise liikuvuses osalenud, noori välismaale õppima minekuks

motiveerida. Sellised isikud suudavad usaldusväärselt selgitada noorte liikuvuse eeliseid ja seda tõhusalt propageerida.

Liikuvuses osalemine ja noorte toetamine välismaale siirdumisel nõuab õpetajatelt, koolitajatelt ja noorsootöötajatelt enamasti märkimisväärset isiklikku investeeringut. Kooliõpetajate ja ülikooliõppejõudude, kutsekoolide õpetajate ja koolitajate ning samuti noorsoo-organisatsioonide töötajate liikuvust tuleb julgustada ning nende isikute liikuvusperioode tuleb tunnustada kui nende karjääri täieõiguslikku osa.

Samamoodi tuleb seda aega ja tööd, mille õpetajad, koolitajad ja noorsootöötajad pühendavad noorte ettevalmistamisele liikuvusperioodiks, nende tööülesannete kirjelduses ja tööplaanis vastavalt tunnustada. Sageli on noore osalemine liikuvuses õpetaja, koolitaja või noorsootöötaja isikliku jõupingutuse vili, millesse eelnimetatu on investeerinud oma vaba aega ja isiklikke ressursse. Neid isikuid tuleb innustada ja tunnustada, sest nad teevad väga väärtuslikku tööd.

See hõlmab liikuvusvõimaluste laiendamist õpetajatele ja koolitajatele kõigis sihtvaldkondades, nt õpetava personali vahetusprogrammide kaudu. Erilist tähelepanu tuleks pöörata koolitajate väljaõpetamisele strateegiliselt tähtsates ja oskustööjõu puudusega valdkondades, mis on loetletud algatuses „Uute töökohtade jaoks uued oskused”[45].

Keeleõpetajad on eriti oluline „arvamuskujundajate” rühm. Kuigi tundub enesestmõistetav, et iga keeleõpetaja on viibinud mõnda aega riigis, mille keelt ta õpetab, ei ole see igal pool Euroopas üldsegi mitte nii. Samamoodi peaks keeleõpetajatel olema võimalus õpetada välismaal oma emakeelt.

Veel üks isikutekategooria, kes saaksid siin anda oma panuse, on varem liikuvuses osalenud isikud, nagu kõrgkoolide vilistlasühingute ja erinevate õpilasühingute liikmed, üliõpilased ja endised vabatahtlikud.

Hea tava:

Marie Curie Fellows Association

Marie Curie Fellows Association ühendab noori teadlasi, kes on saanud Euroopa Ühenduselt liikuvustoetust teaduskoolituses osalemiseks. Ühing pakub teavet ja arutlusfoorumit Euroopa noortele teadlastele.

http://mcfa.eu

Erasmus Student Network

*Erasmuse üliõpilaste võrgustik (ESN) on mittetulunduslik rahvusvaheline üliõpilasorganisatsioon. Selle eesmärk on ergutada üliõpilaste liikuvust kõrgharidusvaldkonnas lähtuvalt vastastikuse abi (*students helping students*) põhimõttest. Võrgustik pakub teenuseid ja teavet 150 000 üliõpilasele.*

www.esn.org

[45] Uued kutseoskused uute töökohtade jaoks: tööturu vajaduste ja vajaminevate oskuste prognoosimine ja ühitamine, SEK(2008) 3058, http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/com868_en.pdf

Erasmus Mundus Students and Alumni Association

Erasmus Munduse üliõpilas- ja vilistlasühendus (EMA) kujutab endast suhete loomise, teabevahetuse ja koostöö platvormi ning propageerib Erasmus Mundust kui Euroopa kvaliteediprogrammi rahvusvahelisel haridusmaastikul. Erasmus Munduse vilistlased on näidanud end programmi parimate tutvustajatena oma kodumaal, sest nad tunnevad suurepäraselt üliõpilaste vajadusi, probleeme ja keelt.

www.em-a.eu

Kas „arvamuskujundajate" (õpetajate, koolitajate, noorsootöötajate jne) liikuvusvõimalusi tuleks Euroopa programmide raames rohkem arendada ja toetada?

Mis Teie meelest takistab õpetajate ja koolitajate aktiivsemat kaasamist liikuvuse edendamisse?

3.5. Liikuvuseesmärgid

Haridusministrid avaldasid 2008. aasta novembri kohtumisel üksmeelset toetust liikuvuse tõhustamisele. Praegu tuleb vormida see toetus konkreetseteks eesmärkideks. Kindlates valdkondades seatud konkreetsed eesmärgid on suurepärane vahend, et julgustada liikmesriike, piirkondlikke ametivõime, institutsioone ja organisatsioone töötama välja oma strateegiad. Lissaboni strateegia raames on kehtestatud haridus- ja koolituseesmärgid, aga need ei sisalda liikuvust. Senistest eesmärkidest on olnud kasu avatud koordineerimismeetodi raames, sest need on innustanud eeskätt sidusrühmi püüdlema uute eesmärkide poole. Praegu käivad uuendatud haridus- ja koolitusstrateegia raames arutelud konkreetsete liikuvuseesmärkide üle. Oluline läbimurre saavutati aprillis 2009, kui Bologna protsessi kontekstis võeti vastu kõrghariduse valdkonna liikuvuseesmärk. Selles on sätestatud, et 2020. aastaks peavad vähemalt 20 % Euroopa kõrgharidusruumi ülikoolilõpetajatest olema läbinud välismaal õppe- või koolitusperioodi (vt joonealune märkus 10). Seejärel kutsus Euroopa Ülemkogu 2009. aasta maikuus komisjoni üles uurima võimalust laiendada seda sihtmärki kutseharidusele ja -õppele ning õpetava personali liikuvusele[46].

Lisaks Euroopa ja liikmesriigi tasandil seatud sihtmärkidele võiksid piirkonnad, ülikoolid, koolid, ettevõtted ja ühingud kehtestada oma strateegilised sihtnäitajad, mis võtavad arvesse nende strateegiaid hariduse ja oskusteadmiste valdkonnas. Konkreetsete sihtide seadmine aitab tõsta asjaosaliste motivatsiooni ja kohusetunnet.

Hea tava: Kõrghariduse valdkonna liikuvuseesmärgid liikmesriikide ja haridusasutuste tasandil

Soomes võeti hiljuti vastu „kõrgharidusasutuste rahvusvahelise mõõtme arendamise strateegia 2009–2015", milles seatakse 2015. aastaks järgmised liikuvuseesmärgid: välismaale õppima või praktikale siirduvate üliõpilaste osakaal peab olema ülikoolides 6 % (3,8 % 2007. aastal) ja polütehnikumides 8 % (6,1 % 2007. aastal).

Austria valitsuse kehtestatud eesmärgi kohaselt peab aastaks 2020 pooltel ülikoolilõpetajatel

[46] Nõukogu järeldused haridus- ja koolitusvaldkonnas tehtava koostöö uue strateegilise raamistiku kohta, http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st09/st09845.en09.pdf

olema õpingutega seotud liikuvuskogemus.

Sihtmärke ei seata ainult valitsustasandil: Saksa akadeemiline vahetusteenistus DAAD peab samuti vajalikuks, et pooltel ülikoolilõpetajatel oleks „lähiperspektiivis" liikuvuskogemus.

Kas eesmärkide kehtestamine on liikuvusstrateegias oluline? Kui jah, siis millisel tasandil tuleks need kehtestada (üleeuroopalisel, riiklikul, rahvusvahelisel, valdkondlikul tasandil)?

Tooge näiteid hea tava kohta.

KOKKUVÕTE

Käesoleva rohelise raamatu eesmärk on tõsta tähelepanu keskmesse küsimused, mis käsitlevad noorte eurooplaste õppega seotud liikuvust kõikides valdkondades ja kontekstides.

Euroopa Komisjon kutsub kõiki sidusrühmi, valitsustest eraisikuteni, toetama komisjoni jõupingutusi noorte liikuvuse laiendamisel, nii et see oleks reegel, mitte erand. Kuigi see eesmärk võib tunduda praeguses majanduslikus olukorras liiga ambitsioonikas, etendab õppega seotud liikuvus põhirolli Euroopa kindlustamisel tulevikus vajaminevate oskuste ja pädevustega.

Rohelises raamatus on esile toodud rida valdkondi, kus tuleb veel teha täiendavat tööd. See nõuab jõupingutusi riiklikul, piirkondlikul ja asutuste tasandil, aga ka kodanikuühiskonna, ettevõtete ja teiste sidusrühmade aktiivset osalemist.

Raamatus tehakse ettepanekuid erinevateks meetmeteks, mida tuleb veel uurida eri tasandeil. Neile ettepanekutele oodatakse tagasisidet, kuid tervitatavad on ka uued ideed. Kõiki huvitatud isikuid ärgitatakse debatis osalema ning esitama oma tulevikunägemused. Komisjon hindab konsultatsiooni käidus saadud tagasisidet hoolikalt ja esitab alles siis konkreetsed ettepanekud.

KUIDAS KONSULTATSIOONIS OSALEDA

Rohelises raamatus tõstatatud küsimustele on võimalik vastuseid saata kahel viisil.

Esiteks palub komisjon sidusrühmadel vastata tekstis tõstatatud küsimustele, esitada omapoolseid arvamusavaldusi ja näiteid heade tavade kohta.

Kõik eraisikutega seotud andmed jäävad anonüümseks. Kui vastate organisatsiooni nimel, siis märkige oma organisatsiooni nimetus ja tegevusala. Kutseühingutel palutakse registreeruda Euroopa Komisjoni huvide esindajate registris (http://ec.europa.eu/transparency/regrin).

Vastused võib saata e-posti aadressile
EAC-GREEN-PAPER-MOBILITY@ec.europa.eu.

või postiaadressile:

EAC GREEN PAPER MOBILITY

DG EAC/B3

MADO 11/14

European Commission

B-1049 Brussels

Teiseks saab kasutada veebipõhist valikvastustega küsimustikku, mis on kohandatud laiemale üldsusele ja on kättesaadav aadressil:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/consult/index_en.html.

Käesoleva avaliku konsultatsiooni lõpptähtaeg on **15. detsember 2009**.